

Вадима Гетьмана». — Електрон. текстові дані. — К. : КНЕУ, 2011. — 482 с. — Назва з титул. екрану. — Електрон. версія друк. вид.

8. Ankenmann C. Gregg, Jacobson Andrew N. Briggs Donald R. (Editor), Office Leasing, 2000: Drafting and Negotiating the Lease, 236pp. ISBN: 0762604018 Publisher: Continuing Education of the Bar-California Pub. Date: February 2000. Аренда офиса 2000; составление проектов, ведение переговоров, заключение договоров.

9. Philip Wickham. Management Consulting: Delivering an Effective Project (2nd Edition) Paperback — December 13, 2004

References

1. Odegov, Y.G. and T.V. Nikonova (2002), *Audit i controlling personala: Uchab.Posobie* [Audit and controlling personnel: Proc. allowance], Ekzamen, Moscow, Russia.

2. Bravar, J.-L. and Morgan, R. (2007) *Effectivny outsourcing: Ponimanie, Planirovanie i ispolzovanie uspeshnykh outsourcingovykh otnoshenij*, [Effective Outsourcing: Understanding, planning and successful use of outsourcing relationships], Balans Business Books, D.

3. Kachan, K.P. and Shupshyanov, G. (2005) *Upravlinnya trudovymy resursamy* [Human Resource Management], Yurydychna knyga, Kyiv, Ukraine.

4. Verba, V.A. and Reshatnyak, T. I. (2000) *Organizatsiya konsaltingovoiy diyalnosti* [Organization consulting activities], KNEU, Kyiv, Ukraine.

5. Svergun, O., Pass, Y., Diakova, D. and Novikova, A. (2005) *HR-praktika. Upravlenie personalom: Kak eto est na samom dele* [HR-practice. Human Resources Management: How This Is there actually], Piter, St. Petersburg, Russia.

6. Verba, V. A. (2011), *Upravlinske konsultuvannya: kontseptsiya, organizatsiya, rozvytok: monografia* [Management consulting, conception, organization development: Monograph], KNEU, Kyiv, Ukraine.

7. Verba, V. A. and Grebeshkova O. M. (2011) *Upravlinnya rozvytkom kompaniyi* [Managing the development of], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Ankenmann C. Gregg, Jacobson Andrew N. Briggs Donald R. (Editor), Office Leasing, 2000: Drafting and Negotiating the Lease, 236pp. ISBN: 0762604018 Publisher: Continuing Education of the Bar-California Pub. Date: February 2000. Аренда офиса 2000; sostavlenie proektov, vedenie peregovorov, zakluchenie dogovorov.

9. Wickham, Philip (2004), Management Consulting: Delivering an Effective Project , 2nd Edition, Paperback.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2015 р.

УДК 331:351

Поплавська О.М.,

канд. екон. наук, доц.,

кафедра управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,

oksanadom@ukr.net

Поплавская О.Н.,

канд. экон. наук, доц.,

кафедра управления персоналом и экономики труда,
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»

Poplavska Oksana,

PhD in Economics, Associate Professor,

Personnel Management and Labour Economics Department,
SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

СТРАТЕГИЯ СОЦИАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

SOCIAL SECURITY STRATEGY OF UKRAINE UNDER CHALLENGES OF GLOBALIZATION

У статті показано, яким чином глобалізаційні зміни впливають на соціально-трудові відносини та соціальну безпеку. Автор викладає власний погляд на сутність і завдання соціальної безпеки з урахуванням трендів глобалізації. Пропонується впровадити принципи соціальної безпеки на державному рівні, що дозволить покращити якість життя, створить передумови гідної праці

В статье раскрыто влияние глобализации на трансформацию социально-трудовых отношений и социальной безопасности. Представлен авторский взгляд на сущность и задания социальной безопасности с учетом мировых тенденций. Предлагается внедрить принципы социальной безопасности на государственном уровне, которые позволят улучшить качество жизни и поспособствуют созданию достойных условий труда.

The article analyzes the transformation of social and labor relations and social security in Ukraine caused by globalization. These changes are associated with increased labor market flexibility, reduced confidence in the social partners, deteriorating social security indicators. We purpose to justify the strategy of social safety Ukraine taking into account modern challenges. The author proposes to change approaches to understanding social security. The article reveals the essence of the proposed principles of social security, which will automatically adapt the social security system to the challenges of the market, globalization, and so on. In the principles of security author includes the following: Domination value of human life; Priority development towards the simple reproduction; Harmonization of social and personal interests; Freedom of choice without coercion and manipulation of consciences; Equal access to resources and wealth of the country and the world. Also proposed a set of actions that will implement the principles of social security in practice. Expected results with the implementation of all the sequence of actions will manifest itself in 3-5 years and will manifest itself by improving the markers in the field of social security income and expenditures of households, socio-demographic development, innovation, labor market and industrial relations with social partners.

Ключові слова. Соціальна безпека, глобалізація, соціально-трудові відносини, принципи соціальної безпеки, стратегія соціальної безпеки, згуртованість, соціальні партнери.

Ключевые слова. Социальная безопасность, глобализация, социально-трудовае от-ношения, принципы социальной безопасности, стратегия социальной безопасности, сплоченность, социальные партнеры.

Keywords: Social Security, globalization, social and labor relations, principles of social security, social protection strategy, cohesion, social partners.

Вступ. Соціально-трудові відносини в Україні характеризуються певною не-стійкістю, що є джерелом ризиків для економічної та соціальної безпеки країни, котрі проявляються через сфери реалізації людського капіталу, тобто сферу до-кладання праці, та формування трудового потенціалу. Пов'язано це, по-перше, зі зміною моделі соціально-трудоваих відносин у країні й, по-друге, з глобалізацією. Сутність змін у моделі соціально-трудоваих відносин в Україні така: якщо десять років тому переважала модель за якої держава виступала головним гравцем і дик-тувала свої інтереси сторонам соціального діалогу на фоні сильної, хоча і про дер-жавної, профспілки, то на сьогодні відсутні сильні сторони соціально-трудоваих відносин, тобто такі, що здатні відстоювати права та виконувати взяті зобов'я-

зання, і сформувалася модель бюрократичних партнерських відносин. Глобалізація також вплинула на зміну моделі соціально-трудових відносин — вони стали більш гнучкими (з'явилися нові форми зайнятості, викристалізувалися нові підходи до оплати праці, тощо). Тож процеси на ринку праці, у сфері соціально-трудових відносин стали менш прогнозованими. Відповідно управляти такими процесами стало важче, оцінити вплив того чи того фактора на динаміку виявилось складніше. Враховуючи вище описане, на думку автора глобалізаційні зміни необхідно враховувати при побудові ефективної системи соціальної безпеки, як базової потреби кожної людини і держави.

Серед економістів тема соціальної безпеки не так популярна, тому в Україні їй відведено другорядну роль, по відношенню до економічної безпеки. Серед провідних фахівців у царині соціальної безпеки необхідно виділити ґрунтовні роботи О. Ілляш та О. Новікової, а також Н. Баранової, А. Гриненка, О. Сиченко, О. Хомри й ін. У той же час проблема досліджується соціологами, філософами: О. Давидюк, Д. Зеркалов, В. Куценко, В. Скуратівський. Усі вони розглядають соціальну безпеку як систему, що спрямована на створення умов, за яких знижуються соціально-економічні ризики та є складовою національної безпеки, проводять аналіз індикаторів соціальної безпеки [2—4, 6]. Серед іноземних фахівців необхідно відзначити роботи економістів і соціологів: Дж. Барбера, Р. Джексона, К. Гудвіала, К. Девіса, Г. Стендінга, Д. Стігліца, П. Пірсона, Р. Флоріди, Д. Хакера, котрі досліджували різні аспекти соціальної безпеки, акцентуючи увагу на критичних моментах розвитку країн і світу в цілому, на глобалізаційних змінах, незнання яких може призвести до виникнення соціальних небезпек [7—10]. Разом з тим, залишається простір для наукового пошуку щодо адаптування концепцій, стратегій соціальної безпеки певної країни до викликів глобалізаційних змін.

Постановка завдання. Зважаючи на потребу розроблення для України в умовах глибокої соціально-економічної кризи адаптованої стратегії соціальної безпеки, котра б ґрунтувалася на результатах сучасних наукових досліджень і враховувала виклики глобалізації, автор поставив за мету в статті визначити принципи нової стратегії, окреслити основні її компоненти.

Результати дослідження. Перш ніж обґрунтувати принципи нової стратегії соціальної політики, необхідно розібратися, яку суть ми вбачаємо у терміні «соціальна безпека». Найпоширенішим до сьогодні в Україні залишається погляд, коли соціальна безпека розуміється як *«стан (курсів — виділено автором) середовища життєдіяльності, при якому відсутня небезпека шкідливого впливу на людину, стан, при якому ризик шкоди чи ушкодження обмежений механізмами державного управління, котрі забезпечуються організаційно-правовими нормами, відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю спричинення будь-якої шкоди при дотриманні вимог соціальної, державної, національної безпеки, не порушуючи при цьому Конституції України, Законів України й інших соціально-правових норм та актів»* [1, с. 440]. Автору вважається таке визначення вузьким, оскільки за такого підходу ми не можемо по-перше, управляти процесами, що впливають або провокують появу ризиків і небезпек; по-друге, ми фактично лише констатуємо наявність чи відсутність явища, не створюючи прогностичні моделі. У контексті цього нам ближчим є розуміння О. Ілляш, яка змінює акценти й викладає сутність соціальної безпеки через розуміння її як системи, наголошуючи на важливості «структурної зв'язаності елементів системи забезпечення соціальної безпеки» [2, с. 25]. У той же час маємо доповнити такий підхід, адже соціальні процеси є динамічними та нелінійними. Врахування траєкторії їхніх змін є складним, але важливим, з управлінської позиції, процесом. Тому, соціальна безпека має розумітися як система, в якій протікають складні процеси, які в свою чергу,

також формують підсистеми. Тут доречним буде порівняння соціальної безпеки з будовою всесвіту, де є далекі світи, галактики, що розвиваються за власними законами і, в той же час, в сукупності формують всесвіт.

Автор виходить з того, що динамічні процеси, що відбуваються на світовій арені, вимагають постійної співпраці соціальних партнерів, громадськості щодо вироблення механізмів забезпечення соціальної безпеки країни, яка більшою мірою залежить від стійкого економічного та соціального розвитку. Саме розвиток дозволяє створити умови за яких економіка в цілому та соціально-трудові відносини реалізуватимуться в «безконфліктній зоні», нівелюючи ризики соціального чи економічного, управлінського характеру. Разом з тим, розвиток неможливий, якщо відсутні умови соціальної безпеки. Такий дуалізм пояснюється тим, що соціальна безпека є, з одного боку, явищем, котре описується певними параметрами, а з іншого — динамічним, постійно оновлюваним процесом. Крім того, соціальна безпека є результатом рішень як однієї людини, так і групи людей, як правило управлінців, соціальних партнерів і громадськості в цілому. Таким чином, оскільки щомomentно ми можемо спостерігати нове відтворення параметрів соціальної безпеки, які за різних умов змінюються; ми можемо говорити про розуміння соціальної безпеки як процесу. Фактично, оскільки кожна нова точка стану соціальної безпеки є лише фіксацією явища в конкретний момент часу (що не означає, що вона незмінна), то їх сукупність з відповідними реалізованими параметрами розвитку чи зміни є нелінійним процесом. Якщо говорити спрощено, то в будь-який момент часу соціальна безпека, як явище, характеризується певним набором параметрів. Але, якщо ми говоримо про розуміння сутності змін, які відбуваються в економіці й суспільстві, в соціально-трудових відносинах через призму соціальної безпеки, то нам необхідно змінити відношення то глобалізаційних змін, розуміння ролі та місця людини в економіці та суспільному, громадському житті.

Вважаємо, на сьогодні не варто шукати джерело негараздів у глобалізації або світовій фінансовій кризі, необхідно адекватно реагувати на зміни та вчасно перетворюватися: саме так, на сьогодні, має звучати базовий принцип розвитку будь-якої системи чи організації, у тому числі держави. Якщо країна дотримується такого принципу, її економічній і соціальній безпеці не загрожують суттєві потрясіння. В іншому випадку невміння пристосуватися проявляється у невірному прийнятті рішень, зниженні економічного потенціалу, погіршенні соціальної безпеки та спалахах соціальних конфліктів, невдоволенні.

Окреслена позиція автора ґрунтується на співставленні результатів проведення державами різних політик у сфері соціально-трудових відносин у світі, котрі приводили до різних результатів. Розглянемо детальніше кілька прикладів. Світова криза нульових у США найбільше проявилася у великих промислових містах. Але одні змогли вийти з кризового стану, а інші, як Детройт, — ні. Матеріали багатьох публікацій 2007—2008 років свідчать, що за означений період місто «втратило 1,8 млн робочих місць у сфері зайнятості «синіх комірців». рівень безробіття у виробничому секторі подвоївся із 6,3 % до 13,7 % за період квітень 2008 — квітень 2009 років» [9, с. 92]. Наслідком невірної оцінки ризиків і неможливості місцевої адміністрації вплинути на економічні процеси, стала масова міграція молодих і талановитих громадян в інші регіони, погіршення соціальної інфраструктури: «міська система безкоштовної освіти у грудні 2009 року перейшла під управління штату через дефіцит бюджету більш як на 400 млн дол. США; з 2005 року через падіння відвідуваності закрилися десятки шкіл. У 2009 році Детройт виставив на торги майже 9 тис. домів, котрі прийшли у занепад і залишенні без догляду» [9, с. 93—94]. У той же час інше місто, Піттсбург, розвивається досить успішно (хоча воно також мало індустріальне спрямування і схожі ризики). Як відзначають чи-

мало науковців США, такий «прорив» був можливим за рахунок посилення інноваційної складової; місто зуміло адаптуватися, змінивши структуру, підтримуючи розвиток пріоритетних напрямів. Г. Файнмен наголошує на тому, що Піттсбург став показовим прикладом оновлення індустріальних міст: «З іржавого сталеливарного монстра він важкою працею та завдяки креативності перетворився у чудового, енергійного, сучасного лідера в галузі освіти, комп'ютерних досліджень, медичних наук, спортивних ігор, ексклюзивного ремісництва» [10].

Враховуючи отриманий досвід різними країнами світу, можемо стверджувати, що основні тренди глобалізації пов'язані зі зміною «ландшафту» економіки, посиленням гнучкості ринків праці та формуванням нового типу соціально-трудова відносин, який характеризуватиметься взаємною відповідальністю соціальних партнерів і посиленням інституціональної складової в їхньому регулюванні. Тож, стратегія соціальної безпеки повинна ґрунтуватися на таких принципах і законах, котрі дозволили б їй автоматично адаптуватися до змін, бути мобільною. І таким принципами мають бути ті, що спрямовані на реалізацію однієї єдиної мети — прогресивний розвиток людства у гармонії з природою, Всесвітом.

Зважаючи на результати дослідження стану соціальної безпеки в Україні, що базується на авторському підході [5, с. 47—59], можемо окреслити ряд напрямів, котрі потребують першочергових дій: дисбаланс ринку праці, падіння рівня довіри населення до соціальних партнерів тощо. Їхня реалізація повинна відбуватися з урахуванням глобалізаційних змін, світових тенденцій на ринку праці. Автор наголошує також на тому, що нова стратегія соціальної безпеки обов'язково має спиратися на загально людські моральні цінності, які дозволяють об'єктивно виявити межі дозволеного та забороненого (забороненим автор вважає такі принципи, цілі та дії, котрі загрожують існуванню живого на Землі). Тобто сама стратегія соціального розвитку не може обмежуватися статусними, або соціокультурними аспектами життя людини та громад і країни в цілому, вона повинна закласти основу виживання людства у майбутньому; це має бути основним законом розвитку суспільства. Вважаємо, що метою стратегії соціального розвитку має стати вироблення принципів *розвитку* в суспільстві та їх генерування по всьому світу. Виходячи з цього, автором запропоновані такі принципи:

- домінування цінності людського життя;
- пріоритетність розвитку по відношенню до простого відтворення;
- гармонізації суспільних та особистісних інтересів;
- свобода вибору без примусу та маніпуляцій зі свідомістю;
- рівного доступу до ресурсів і благ країни, світу.

Розкриття змісту принципів і можливих способів й інструментів їх реалізації подано у табл. 1. Хочемо також наголосити, що реалізація названих принципів вимагає високої довіри один до одного, взаємоповаги, визнання прав і свобод кожного на самовираження та відповідальності. З певних причин, на сьогодні така модель є ідеальнішою. Але якщо ми не будемо прагнути кращого, то залишимося на тому самому місці, «біля розбитого корита».

Таблиця 1

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ АВТОРСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ*

Принцип	Зміст
Домінування цінності людського життя	Життя людини, незалежно від її світогляду, дій є пріоритетом при прийнятті управлінських рішень. Відповідно усе, що може зашкодити життю людини прямо чи опосередковано не може бути прийнятним за будь-якого впливу чинників зовнішнього або внутрішнього впливу в системі

Принцип	Зміст
Пріоритетність розвитку по відношенню до простого відтворення	Усі дії, управлінські рішення мають бути спрямовані на розвиток — фізичний, духовний, культурний тощо — і мати перевагу перед іншими варіантами рішень. Таким чином забезпечується реалізація спіралі постійного розвитку, гарантія покращення умов життя, праці (у якісному та кількісному вимірі)
Гармонізації суспільних та особистісних інтересів	Гнучка форма поєднання колективних та особистісних інтересів (співвідношення може варіюватися залежно від викликів перед суспільством: за певних умов відбувається консолідація і домінування колективного; за певних умов індивідуалізація необхідна для прогресу суспільства, як певний локомотив змін), де не може бути нівелювання цілей людини та суспільства за умови їхньої відповідності принципам розвитку та цінності людського життя
Свобода вибору без примусу та маніпуляцій зі свідомістю	Право кожного мати власну думку й реалізовувати власні цілі є невід'ємним як для особистості, так і країни в цілому. У цьому контексті не може бути переможців, усі рівні й не можуть принижувати інших, диктувати волю, маніпулювати свідомістю, мають поважати думки, рішення інших. Принцип передбачає високу відповідальність кожного за прийнятті зобов'язання, забезпечення виконання прав власних та інших
Рівного доступу до ресурсів і благ країни, світу	Будь-яке обмеження доступу до ресурсів і благ є неприпустимим, оскільки звужує свободу особистості й країни. Принцип передбачає відкритість усіх систем, «пріоритет правди» в обговоренні будь-яких проблем суспільства. В цьому розумінні правила систем мають бути транспарентними, чіткими та зрозумілими. В той же час не можуть бути порушеними права власності

* розроблено автором

Реалізація названих принципів вимагає певних дій:

- 1) закріплення принципу в усіх нормативно-правових і законодавчих документах;
- 2) створення громадської постійно діючої організації із залученням широкого кола фахівців і науковців різних галузей з метою моніторингу виконання даного принципу в країні;
- 3) проведення громадських обговорень щодо виявлення порушень і вироблення механізмів покращення кількісних і якісних параметрів життя і праці людей;
- 4) проведення роз'яснювальної роботи серед населення, залучення світової спільноти до реалізації названих принципів;
- 5) творення організації із залученням громадськості та механізму оцінювання нормативно-правових і законодавчих актів на предмет відповідності норм, рішень даному принципу; опрацювання процедур щодо приведення у відповідність принципам діючих законів і нормативно-правових актів.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що принципи можуть бути ефективними за умови зміни підходів до управління в цілому: держава не повинна бути диктатором, у суспільстві мають бути створені договірні засади, повинно зберігатися верховенство права. Зрозуміло, що впровадження принципів соціальної безпеки на даному етапі пов'язано з певними ризиками: суспільство, виховане на засадах теорії споживання, не хоче й не може брати на себе відповідальність за власний розвиток; деякі бізнесові (олігархічні) групи не бажатимуть втрачати контроль над процесом прийняття рішень; суспільство недостатньо консолідоване, «зациклене» на другорядних проблемах, оскільки не довіряє існуючим представникам соціально-трудова відносин.

У той же час провідні науковці, громадські діячі, об'єднавши зусилля, за активної просвітницької роботи, особливо, серед молоді, зможуть досягти поставленої мети — поширити знання і сприяти реалізації принципів соціальної безпеки протягом найближчих трьох—п'яти років. Результативність упровадження нової

стратегії соціальної безпеки країни, за умови виконання вище означених дій, буде очевидна та проявиться у позитивних трендах за базовими маркерами соціальної безпеки в сфері доходів і витрат домогосподарств, соціально-демографічного розвитку, інновацій, ринку праці й соціально-трудоу відносин.

Література

1. Кучерук С. С. Механізми реалізації соціальної безпеки в Україні // Університетські наукові записки. — 2007. — № 4. — С. 438—444.
2. Ілляш О.І. Системна парадигма соціальної безпеки на різних рівнях суспільної ієрархії // Механізм регулювання економіки, 2011. — №2. — С. 23—32.
3. Куценко В. І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко. — Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2011. — 656 с.
4. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи їх вирішення / О.Ф. Новікова. — Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. — 460 с.
5. Поплавська О.Н. Социальная безопасность рынка труда Украины: анализ тенденций, перспективы / MAN-SOCIETY-ECONOMY — 1 т.: Labour Market. — Zelena Gora, 2014. — С. 47—59.
6. Скуратівський В., Линдюк О. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення // Соціальна і гуманітарна політика. Вісник НАДУ. — 2011. — №3. — С. 194—204.
7. Стендинг Гай. Прекариат: новый опасный класс. — М.: Ад Маргинем Пресс, 2014. — 328 с.
8. Стиглиц Джозеф. Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему: [перевод с английского] / Д.Е. Стиглиц. — М.: Эксмо, 2015. — 512 с.
9. Флорида Р. Большая перезагрузка. Как кризис изменит наш образ жизни и рынок труда. — М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2012. — 240 с.
10. Fineman Horward. «What Pittsburgh (Don't Laugh) Can Teach Obama» / Newsweek, 6 June 2009.

Referense

1. Kucheruk, S. S. (2007), “Mechanisms for implementation of social security in Ukraine”, *Universytetski naukovi zapysky*, Vol. 4, pp. 438—444.
2. Ilyash, A.I. (2011), “System paradigm of social security at different levels of social hierarchy”, *Mekhanizm rehuliuivannia ekonomiky*, Vol.2, pp.23—32.
3. Kutsenko, V. I. and Udovychenko, V. P. (2011), *Sotsialna bezpeka v konteksti staloho rozvytku* [Social Security in the context of sustainable development], Vydavets Lozovyi, V. M., Chernihiv, Ukraine.
4. Novikova, O.F. (1997), *Sotsialna bezpeka: orhanizatsiino-ekonomichni problemy i shliakhy yikh vyrishennia* [Social Security: organizational and economic problems and their solutions], IEP NAN Ukrainy, Donetsk, Ukraine.
5. Poplavska, O.N. (2014), “Social security of the labor market in Ukraine: analysis of trends and prospects”, *MAN-SOCIETY-ECONOMY*, Vol. 1: Labour Market, Zelena Gora, pp.47—59.
6. Skurativsky, B. O. (2011), “Social security Lyndyuk Ukrainian society and ways of ensuring it”, *The social and humanitarian policy. Journal of NAPA*, Vol. 3, pp. 194— 204.
7. Standings Guy (2014), *Prekariat: novyj opasnyj klass* [Prekariat: new dangerous class], Ad Marginem Press, Moscow, Russia.
8. Stiglic Dzhozef (2015), *Cena neravenstva. Chem rassloenie obshhestva grozit nashemu budushhemu* [Price disparities. The stratification of society threatens our future], Jeksmo, Moscow, Russia.
9. Florida, R. (2012), *Bol'shaja perezagruzka. Kak krizis izmenit nash obraz zhizni i rynek truda* [Most restart. As the crisis has changed our way of life and the labor market], Izdatel'skij dom “Klassika-XXI”, Moscow, Russia.
10. Fineman Horward. «What Pittsburgh (Don't Laugh) Can Teach Obama» / Newsweek, 6 June 2009.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2015 р.